Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҺА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтыныһы 15 күнүттэн тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҔЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 37 (6017) | 1984 сыл. Кулун тутар 27 күнэ | Сыаната 2 харчы.

ОПТУОРУННЬУК

Эрдэттэн бэлэмнэнниэхпит—элбэҕи оттуохпут!

100 УДАРНАЙ КҮННЭР

Кулун тутар 20 күнүттэн бэс ыйын 27 күнүгэр диэри республикаҕа «Хас биирдии гектар хотуһаттан—мунүтуур элбэх сүөһү аһылыгын!» диэн девиздээх от хомууругар бэлэмнэнигэ 100 ударнай күннэр биллэрилиннилэр.

ССКП Киин Комитетын Генеральнай секретара табаарыс К. У. Черненко партия Киин Комитетын олунньутаабы (1984 с.) Пленумугар туруорбут соруктарын толорор, сүөһү аһылыгын базатын салгыы бөҕөргөтөн Ас-үөл программатын ситиһиҥҥэ көхтүк олоххо киллэрэр туһугар ССКП обкомун секретариата быйыл күдүн тутар 20 күнүттэн бэс ыйын 27 күнүгэр диэри «Хас биирдии гектар хотуһаттан—мунүтуур элбэх сүөһү аһылыгын!» диэн девизтээх сүөһү аһылыгын совотуопкалаабытыгар сирэ тупсараи оҥоруугa, уоҕурууга, ираастааһыҥҥа 100 ударнай күннэри биллэрдэ.

ССКП райкомун бюрота оройуоҥҥа ити 100 ударнай күннэри тэрээһиннээхтик ыытыы дьаһалларын туһунан боппуруобу ыҥырыллыбыт уоннa хотуһа үүнүүтүн үрдэтиигэ толоруллуохтаах үлэлэр кэмэйдэрин быһаарда. Ударнай күннэр устаиарыгар, чуолаан, оройуоҥҥа 8900 гектардаах хотуһаҕа минеральнай уоҕурдуулар киллэриллиэхтээхтэр, ол иһигэр «Сельхозхимия» холбоһук күүһүнэн 5800, гражданскай авиацияттан 2500 гектарга; 5880 гектарга уу халытыллыахтаах, 11400 гектардаах хотуһа сирэ өртөнүохтээх, 1400 гектар уулаах сир куурдуллуохтаах, 5700 гектар ыраастаныллыахтаах, барыта 12 быһыттар, дамбалар оҥоһуллуохтаахтар, 92 километр устаиаах бүтэйдэр тутуллуохтаахтар, 300 километрдаах эргэ бүтэйдэр өрөмүөниэннээхтээхтэр, хотуһа хаарын чинэтии 5000 гектарга ыытыллыахтаах, 467 гектарга элбэх сыллаах «тэр сирэлэрэ аһыллыахтаах, 500 гектардаах хотуһа бараналаныахтаах, дискаланыахтаах, онтон да атын үлэлэр толоруллуохтаахтар. Райком бюрота ити үлэлэри биирдии совхозтарынан тыыран, чаҥуу сорудахтары тиирэртэ.

Бюро бу тыыҥ суолталаах хаһаайыстыбаннай дьаһалы олохтоһуҥҥа ССКП райкомун иккис секретара С. П. Макаров председателлээх 7 киһиттэн састаантаах оройуоннаабы оперативнай бөлөҕу бигэргэттэ. Итиниҥ бөлөхтөр субу күннэргэ совхозтар отделениелэрин ахсын тэриллиэхтээхтэр.

Совхозтар парткомнара, сыахтаабы партийнай тэриллэлэр, сельскэй Советтар исполкомнара, агропромышленнай холбоһук тыа сирин общественнөһүн күүһүн, ВЛКСМ састаабыгар киирэр бары тэриллэр, шефтээх коллективтар материальнай-техническэй ресурсаларын түмэ тардан 100 ударнай күннэри бары оттуҥан тэрээһиннээхтик ыытыы—сүөһүгэ туруктаах аһылык базатын хааччыйыы дьоһуннаах усулуобуйата оҥоһуллан туһаанныаахтарга тиирилиэхтээх.

100 ударнай күннэри бары оттуҥан тэрээһиннээхтик ыытыы—сүөһүгэ туруктаах аһылык базатын тэрийиигэ хас биирдии тэриллэ, коммунист эпиэтиннэһиҥ уоннa тэрээһиннээх буолуутун хааччыйар эбээһинэстээхтэр. 100 ударнай күннэр соруктарын толоруу оперативнайдык сайдар уоннa хонтуруоллуур сыалтан хас декада аҕыйын туһаанныах схема быһыытынан отчуотунас олохтоноҕор. Үлэ хаамыыта сельсоветтар исполкомнарыгар, совхозтар уоннa отделениелэр советтарыгар, оперативнай бөлөхтэргэ былаанныахтыҥ дьүүллэһиллэн тэхсэр итэҕэстэр тутатына туоратыллан иһиэхтээхтэр. ЫБСЛКС райкома, совхозтардааҕы комитеттар комсомолецтар уоннa ыччаттар 100 ударнай күннэргэ быһаанныммыт үлэлэри ыытыыга активнайдык кыттыылларын ситиһиэхтээхтэр.

ССКП райкомун бюротун ууратабар итиллэри сэргэ 100 ударнай күннэри ыытыыга бэлэмнэнии атын тэрээһини дьаһаллара эмиэ бэлиэтэниллэр. Ол курдук, бу ый бүтүүтүгэр оттуур, сиилэһи угар уоннa туорахтаах культуралары үүнүнэрэр звеноолар салайааччыларын оройуоннаабы сүбэ мунньаҕа, муус устар ортотугар эмиэ итинник мүнньахтар совхозтарынан ыытыллыахтаахтар, муус устар 1 күнүгэр диэри социалистическай куоталаһыы усулуобуйата оҥоһуллан туһаанныаахтарга тиирилиэхтээх.

ТУТААЧЧЫЛАР—ОЙУУР ҮЛЭҺИТТЭРЭ

Фото-репортаж

Лесхоз Н. Д. Собакин салайааччыланах аҕыс киһилээх бригээдэтэ кыһын ахсын тустаах үлэтин таһынан тутуунан дарыктанар. Бу коллектив биллигин «Чурапчы» совхоз Арылаахтаабы отделениетыгар икки квартиралаах олорор дьиэни тута сылдьар. Тутааччылар хайы-үйэ диэн эркинин түннүгүн баайыытыгар тиэрдибиттэр.

Бригээдэ киэн туттар дьоннорунан И. В. Смирников, И. П. Флегонтов уо д. а. буолаллар. Ойуур хаһаайыстыбатыгар отутуус сылын үлэлиир В. И. Кажекин уһуйуутунан комсомолецтар Сергей Карсанаев уоннa Михаил Романов болуотуннуҥ идэтин баһылаатылар.

Тутааччылар үлэлэригэр механизацияны — көмүскэбинэн көтөҕөр кырааны, электрическэй устуруубуну, о. д. а. туһаныллар.

И. ОКОНЕШНИКОВ.

Снимоктарга: уоннa—комсомолецтар С. Карсанаев (иннинэ) уоннa М. Романов бэрэбиэнэни устуруустуулларга: аллараа—үлэ түгэнэ.

Автор фотолара.

УДАРНАЙ ҮЛЭ РАПОРА

ССКП райкомугар, райсовет исполкомугар, ОАПХ советыгар, ЫБСЛКС райкомугар

Карл Маркс аатынан совхоз коллектива, ССКП Киин Комитетын ахсыҥныытааҕы (1983 с.) уоннa олунньутаабы (1984 с.) Пленумнарын ууруохтарыгар дьаһаланан эҥиэттэҥ, пятилетка тэрдүс сылын бастаҥы кварталыгар былааннары күлүн тутар 20 күнүгэр үүтү валовой ылыыга 455 тонна оҥорбут 472 тоннанан, государствоҕа туттарыыга 364 тонна оҥорбут 382 тоннанан, эти атыылаһыыга 134 тонна оҥорбут 135,1 тоннанан, күндү түүлээҕи туттарыыга 13 тыһ. солк. оҥорбут 18,2 тыһ. солк., ыччат сүөһүнү төлөһүтүүгэ графиктаах 90 кг оҥорбут 100,4 кг толорбутун туһунан рапордыыбыт.

Тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрэ ситиһиллибит инээтэр туһугар иһэ сүөһүнү буоһатыыга удаҥнай ыйга үрдүк көрдөрүүнү ситиһэргэ, сүөһү аһылыгын совотуопкалаабытыгар бэлэмнэнигэ республикаҕа биллэриллибит 100 ударнай күннэр соруда т рын толоруугa, саасқы ыһыыны бары оттуҥан б лэмнээх көрсөргө, квартал бүтүөр диэри хаалбыт гэмиэ сүһүттэн аһы-үөлү ылыы-а уоннa совотуопкалаабытыгар тиэ үрдүк кирбиилэри ыларга соруктаан бу саасқы күннэргэ хаһаайыстыбаҕар да түмсүүлээхтик үлэлиилэр.

Совхоз директора Е. ВАСИЛЬЕВ, партком секретарын солбуйаччы Я. ТРОФИМОВ, профком председателин солбуйаччы П. ПЕТУХОВ, комсомольскай комитет секретара Л. АММОСОВА.

«КЫҺЫЛ СУБУОТА» ИЛДЬИТТЭРЭ

КЫТААНАХ. Коммунистическай субуотунньуктэ тэрийэр комиссия үлэһиттэрэ белохторго араарбаан чаҥуу сорудахтары биэриталээтэ. Үгүс киһи, 7 тракторынан оттук наһы тыыппыт тиитинэн состоялся наллэрэн бөҕөлөөк наһылар сэһэннээһиҥҥэ сылдьыбаҕа. Н. В. Захаров салаатыттан 15 киһи сайыллыактарга олорор дьиэлэрин өрөмүөнүнүөхтэрэ уоннa сүөһү эбии аһылыгын таһыыга үлэлиэхтэрэ. Чараҥ сайылыкка сүөсүһүттэр олорор дьиэлэрэ тутуллуохтаах, биллигин оннo лафеты баланнаһыннылар. Коҥүл үлэ быраабылынныга күн дьиэ тутуутутар аналлаах бригээдэҕэ эбии 10-та киһи туруорулуоҕа. Государственнай тэриллэлэр итиэннэ отделениелэр сылдьыахтара.

Үүнүү ый бастаҥы аҥара «Кыһыл субуотаҕа» үлэлээһин кэмиттэр буолуоҕа.

Р. Степанов.

х х х

ЧУРАПЧЫ. ДАЭС 30 киһилээх коллектива коммунистическай субуотунньуугу түмсүүлээх, үрдүк оҥоруутуолаах үлэҕэ бэлэмнэнэр. Ити күн станция сүрүн рабочайдара туһаанныах эҥиэстэлэригэр удаҥнай үлэ холобурун көрдөрүөхтэрэ. Үгүстэр территориялыбригээдтыахтара, барааданыахтара.

С. Фуртатов.

х х х

МЫРЫЛА. «Кыһыл субуотаҕа» күн аайы оттуу маһы көрдүтэ 200-чэкэ киһи, 10-тан тахса трактор тахсара былаанныанна. Итиннэ таһынан Тайҕа сайылык фермаларыгар өрөмүөн үлэлэрэ ыытыллыахтара.

Ити күн барыта 800 солк. үлэ оҥоһуллара сабаланар.

А. Макаров.

Союзнай республикаларга

РСФСР

Ижевскэй механическай заводка производство кэмэйэ улааппытын үрдүтэ электроэнергия туттуутуута биллэрдик аччатыллыбыта. Манна энергияны комчилиир технология, үрдүк намчилээһиннээх оборудование киллэриллэр. Электроэнергияны проскуоттаабын кытаанах суормата ыытыллан оҥоһуллуна, оны туһууну иригээдэнэн учуоттаабын олохтонно. Ити сыл саҕаланыаҕыттан молуйүөн анарыы кэриҥэ кэтч комчилиир кыаҕы биэрбэт.

УКРАИНА

Оҕуруот аһын үүнүүнү оҥоа бахчеводство У раиаатаабы НЧИ-тын селекционердара РСФСР уоннa Украина хаһаайыстыбаларыгар оҕуруоу, луук уоннa хаппыыста массыынаиан комуулларга табыгастаах сүөкүлэрин сиэмэлэрин ыыттылар. Бэрбиэркэ ити сүөкүлэр хомуйууга үлэ оҥорумтуота хас да төгүл үрдүүрүн, бэйэҕэ турар сыана икки төгүл кэмтыырын көрдэрдө.

ЭСТОНИЯ

Мода хаппырыыһын Эстовскай ССР Эргэнэни министерствотын аавар-сүөттуур кинигни номпьютердара биллэриллэр. Кинилэр оптовай базаларга товароведтарыгар табаардар аттыыга тоҕо бараллары биллэрэллэр. Чэпчэки промышленность предприятиеларын салайааччылара итиннэ сводкалары эмиэ күннэтэ ылаллар. Эргиэн сабаларын сапчаастара онон көрөн толоруллаллар.

(ССТА).

Оройуоннааҕы партийнай тэрилтэ активын мунньаҕа

ҮЛЭ СТИЛИН САЛГЫЫ ТУПСАРЫАХХА, КАДРДАР ЭППИЭТИНЭСТЭРИН ҮРДЭТИЭХХЭ

ССКП райкомун иккис секретара таб. С. П. МАКАРОВ дакылаатыттан

Биһиги оройуоммут коммунистара, бары үлэһиттэрэ, советскай норуот бүттүүнүн курдук, ССКП КК олунньутааҕы (1984 с.) Пленумун түмүктэрин, таб. К. У. Черненко ССКП КК Генеральнай секретарынан талыллыбытын дирин биһирэбиллээх уонна толору өйөбүлүүнэн көрүстүлэр. Кинилэр таб. К. У. Черненко Киин Комитет Пленумугар уонна Москва куорат Куйбышевскай оройуонун быыбардааччыларын иннигэр дирин ис хоһоонноох этиилэрин политикаҕа утумнаах буолуу чаҕылхай холобурун быһыытынан сыаналыыллар, партия уонна норуот өссө ыкса сомоҕолоһуу-ларын, аһаҕас айар-тутар үлэ бойобуой программатын быһыытынан ылыналлар.

ССКП КК олунньутааҕы Пленума үлэһиттэр политическай уонна үлэҕэ саҥа оро көтөбүллүүлэрин үөскэттэ. Оройуоҥҥа ССРС уон биирис ыҥырыылаах Верховнай Советын быыбара үчүгэй тэрээһиннээхтик, үрдүк таһымнаахтык ыытыллыына, 1983 сылга ситиһиллибит үлэ күүрээнин намтатыннат иһин социалистическай куоталаһыы киэҥник тэнитиллиннэ.

Ааспыт сыл сэтинньитигэр буолбут XXVII оройуоннааҕы партийнай конференция ураатын олоххо киллэрэн, оройуон совхозтара пятилетка тордүс сылын, сүнньүнэн, таһымнаахтык саҕалаатылар. Государствоҕа үүтү туттарыы инки ыйдааҕы сорудаҕа 120,8 бырыһыан толоруллуута, общественнай сүөһү туһата суох өлүүтэ аччатыллыына. Государствоны кытта аххааныга сыл бастакы кварталлар бэлиэтэммит кирбиилэр ылыылар кыахтанныылар. Оройуон үгүс промышленнай предприятиелара, хаһаайыстыбаннай уонна хааччыйар тэрилтэлэрэ сыл ааспыт ыйдарыгар куһаҕана суохтук үлэлээтилэр.

Ол эрээри, ССКП КК олунньутааҕы (1984 с.) уочарата суох Пленумун түмүктэрин уонна тоҕааластааҕы партийнай тэрилтэ соруктарын дьүүллээбит ССКП обкомун иккис пленумугар республика тыатын хаһаайыстыбатыгар бэлиэтэммит итэҕэстэр биһиги оройуоммутугар толору баалллар. Кыһыҥҥы ыйдарга совхозтар соҕотуопкаҕа туттарыллар сүөһүнү уотууну тэрийбэтилэр. Ол охсуутугар эти атыылаһыы кварталлааҕы былаанын толоруута ыарахаттар үөскээтилэр. Куһаҕан көрүүттэн-харайыыттан сүөһү туһата суох өлүүтэ салҕана турар. Ордук олбох сүтүк Эрилик Эристиин аатынан уонна Карл Маркс аатынан совхозтарга таһаарыллынна. Ити барытын иһин биһиги оройуоммут обком пленумугар сэрдээх критикаҕа тардылынна. Онтон сүһал түмүктэри оҥорбутуп наада.

Государство улахан материальнай-техническэй көмөтүгэр уонна үп-харчы өттүнэн өйөбүлүгэр тирэҕирэн совхозтар экономикалара сыл ахсын бөҕөргөөн иһэр. Ол эрээри производство кэлыүүһүн үрдэтии, үлэ хааччыстыбатын тупсарыы билиҥҥи ҕаҕаны көрдөбүлгэ ырааҕынан эппиэттээбэттэр. Эрилик Эристиин аатынан совхоз ааспыт сылга былааммыт бармыс үс сымматтан биирин даҕаны ылбата. Совхозтарга үлэ оҥорумтуота өссө да намыһах. Биир үлэһиккэ Субуруускай аатынан совхоз сылга ортотунан 3503 солк. валовой бородууксуйаны оҥорбут буоллаҕына, ити көрдөрүү биир тэҥ усулуобуйалаах «Чурапчы» совхозка бааррасуоҕа 2494 солк. тэҥнэстэ. Оройуон совхозтара валовой бородууксуйаны оҥоруу былаанын толорбокко олорон хамнас фондатын 474 тыһ. солк., ол иһигэр «Чурапчы» совхоз 214,3 тыһ. солк., аһара оросхуоттаатылар.

Тыа хаһаайыстыбатын управлениэтэ совхозтар салааталара сүөһү иитиитин сайыннарыы туттаах боппуруостарынан—ийэ сүөһүнү буоһатыыннан, племеннэй үлэни тупсарыынан кэскиллээхтик дьарыктамматтар. Биир үксүн онтон салаа хааччыстыбаннай көрдөрүүлэрэ кыайан үрдээтиллибэттэр, сорох хаһаайыстыбаларга, төттөрүтүн, таҥнары түһэллэр. Бу ордук ийэ сүөһү кытарааһыныгар, торуоҕу ылыы намыһаҕар кэстэр. Ыныыттан үүтү ылыы кэнники кэккэ сылларга үрдээтиллибэтэ.

XXVII оройуоннааҕы партийнай конференция сири оҥоруу-ну хаалыыттан таһаарары модьуйбута. Оттон балаһыанньа билигин да мөлтөх: бааһыннаҕа органическай уоҕурдууну киллэрии тэтимэ быһаан, ходуһа хаарын чиҥэтии хойутаан саҕаланна, совхозтар туораахтаах культуралар сиэмэлэринэн толору хааччылла иликтэр, баар сиэмэ хааччыстыбата намыһах. Бу тылуйуллубат бытаарыыны түргэнник туоратыахха, сааскы ыыыга бэлэмнэнии дьаһаллаларын графиктарыгар толору олоххтоон айыахха. Чуолаан, сиэмэни ыраастааһыны муус устар 15 күнүгэр, техника өрөмүөнүн муус устар 25 күнүгэр диэри бүтэриэххэ.

Быйыл дьыл эрэ кэлэр, ыам ыйа бас ыйдара тымныы, күрээн буолаллара сабаҕаланар. Онон сибээстээн ССКП обкомун секретариата сүөһү аһылыгын соҕотуопкалааһыныгар бэлэмнэнииги кулун тутар 20 күнүттэн бас ыйын 27 күнүгэр диэри республикаҕа 100 ударнай күннэри биллэрдэ, от хомуурун бас ыйын 25 күнүттэн тэрээһиннээхтик саҕалыыр уонна балаҕан ыйын 1 күнүгэр түмүктүүр соруга турууран ССКП райкомун бюрота 100 ударнай күннэргэ ытыһыллахтаах үлэлэр чуолкай былааннарын оҥордо уонна ходуһа сирдэрин иһиэнэһүүгэ, куурдууга, оргооһүгэ, дэҕурдууга, бүтэйдээһиҥҥэ, от хомуурҕар бэлэмнэнии атын да үлэлэригэр совхозтарга чопчу сорудахтары тиһэрдэтэтэ. Бириэмэ күүппэт. Ити дьаһаллары субу күннэртэн былаанынаахтык олохтуохха. Быйыл 40 тыһ. тонна оту, 9 тыһ. тонна силоһы, 1 тыһ. тонна от мээнэтин соҕотуопкалыыр былааны булгуччу толоруохтаахпыт.

1984 сыл былааннарын, онуаннаан пятилетка бүтүннүүтүн сорудахтарын толоруу общественнай сүөһү кыстыгын тэрээһиннээхтик ытаарыыттан, ол-лааныммыт торүөҕу, үүтү уонна эти халбаҕа суох ыланыттан быһаччы тутулуктаах. Кыстыкка бэлиэтэммит кирбиилэри ылар быйыл кыахтар толору бааллар. Ол үрдүнэн олору үгүс сирдэргэ сиэ туһаныммакка хаалан иһэллэр. Бу ордук «Чурапчы» совхозка сыһыаннаах.

Кыстык эппиэттээҕэ—ииинбитигэр. Онон сибээстээн райсовет исполкома сааскы ыйдарга совхозтар фермаларыгар общественность, шефтээх тэрилтэлэр көмөлөрүн күүһүрдэргэ эбии дьаһаллары бэлиэтээтэ. Чуолаан, үлэлиир кыахтаах пенсионердары производствоҕа төнүннэрии, оройуон киининээҕи, нэһилиэктэрдээҕи тэрилтэлэртэн уонна учреждениелартан 2—3 ыйга болдьохтоон совхозтарга дьону үлэҕэ таһаарыы тэрилллэхтээх. Улахан болҕомто торүөҕу сүтүгэ суох ылыыга уонна иитиллэннэккэ иитиигэ ууруллуохтаах. Кыстыктан сайылыкка тахсыы кэмигэр сүөһүнү, үүтү-аһы быһа түһарбат туһугар билиҥҥитэн бэлэмнэниэххэ.

Сүөһүттэр ортолорутар социалистическай куоталаһыы тэрээһинин салгыы тупсарыахха. Ыанньык фермаларын, субан сүөһү звеноларын бириэдэлэрин бөдөҥсүүнү киллэриэххэ. Партийнай тэрилтэлэр бу боппуруостарынан чочуу былааннаахтык дьарыктаныахтаахтар.

Быйыл лесопункт коллектива (начальнига Евграфов Г. Н.) быдааныгы толорбокко иһэр. Эгүүт комбината (директор Макаров С. Д.) бородууксуйаны батарыы кээмэйин ааспыт сыл тутуллааннаах кэмиҥээҕитээҕэр 20,2 бырыһыан аччатта. «Сельхозтехника» холбоһук былаанын номенклатура сорох көрүҥнэригэр эмиэ сиэ толорбото, промкомбинат уонна лесопункт үлэ оҥорумтуотун 1983 сыллааҕылары-наагар намтаттылар. Ити барыта аһаҕым-суоттаан үлэлээбэттэн, былааны толоруута уопсай балды экскурэтия салҕана туралыттан, бастыҥ опыты уонна технологияны эрдээхтик олоххо уоок испэттэн тахсар.

Партийнай конференция оройуоҥҥа капитальнай тутуу тэтимин түргэтэтэр, хааччыстыбатын тупсарар соругу турууорбута. Оттон биһиги тутар тэрилтэлэрбит сылы сөптөөх тэрээһинэ суох, мөлтөхтүк саҕалаатылар. «Якутсовхозстрой» холбоһук мехколоннката (начальнык Батарин Д. Г., партийнай тэрилтэ секретара Гуляева А.И.) икки ыйдааҕы былаанын генеральнай бадарээккэ 36,5 бырыһыан, бэйэ күүһүнэн тутууга 39,8 бырыһыан эрэ толордо, былааннаах 11 объектан 6-гар үлэни саҕалыы илик. «Якутсельстрой» управление мехучастога (начальнига Артемьев И. С., партийнай тэрилтэ секретара Сибирякова З. Н.) баччааҥҥа диэри тыа хаһаайыстыбатын объектарыгар үлэни саҕалаа, баккка олорор, тутар-таҥар үлэлэр уопсай кээмэйдэрин ааспыт сыл туһааннаах кэмиҥээҕитииниэр лаппа аччатта. Бу бодөҥ итэҕэстэр түргэнник туоратыллыах тустаахтар. Тутар тэрилтэлэр, совхозтар салайааччылара кыһыҥҥы суолу баттаһа матырыйаалы, оборудованиены тиэйиини ордук кичэллээхтик тэрийэн былааннаах объектарга үлэ карҕыһа суох барарын хааччыйан эбэс?инэстээхтэр. Маны райсовет исполкома күннэтэ хонтуруоллуура, туһааннаах салайааччыларга көрдөбүлү күүһүрдэрэ наада.

Райпотребобщество 57 маҕаһыыныттан 18-һа, 8 пекарнятыттан 4-дэ, аһаҕу-дьаһаҕы хааччыйыы управлениетын 3 аһаллаах цыыттан 2-тэ, 4 приемнай пуунуттан 3-һэ былааннарын толорбокко иһэллэр.

ССКП КК ахсынньытааҕы (1983 с.) Пленума партия былааҥҥа эбии сорудаҕын быһыытынан үлэ оҥорумтуотун 1 бырыһыан үрдэтэр, бородууксуйа бэйэҕэ турар сыанатын 0,5 бырыһыан намтатар соругу турурбута. Онон сибээстээн оройуон совхозтара быйыл үлэ оҥорумтуотун ити кээмэйинэн үрдэтии суотугар 177 тыһ. солк. эбии бородууксуйаны оҥорорго, бородууксуйа бэйэҕэ турар сыанатын намтатыы суотугар 104 тыһ. солк. кэмчилиирэ быһаарыыны үлэлиилэр. Итиннэхэ, туох ханнык иннинэ, үлэ коллективтарын биригээдэнэн бадьаркэ киллэрии, ис хаһаайыстыбаннай ахсаан сорудахтарын тиэрдэн толорторуу комолоһуохтаара. Партийнай уонна профсоюзнай тэрилтэлэр бу өттүнэн чопчу үлэни ыытар эбээһинэстээхтэр.

ССКП райкома уонна партийнай тэрилтэлэр, ССКП КК бэс ыйынааҕы (1983 с.) Пленумун уураахтарын олоххо киллэрэн идеологическай-политическай үлэни биллэрдик сэргэхситтилэр. Ол, иннэрэ, соторутааҕыта буолан ааспыт ССРС Верховнай Советын быыбарыгар бэлэмнээһиҥҥэ дьэҥкэтик көһүннэ. Быыбар кэннэ 21 үлэ коллектива, 77 рабочай-бааҕыта 501 киһи бастакы кварталлааҕы былааннарын уонна сорудахтарын болдьоҕун биир ый иннинэ толордулар. Коммунистар уонна партийнайа суохтар политическай үөтиитэ суохтар политическай үөрэхтэрин тэрээһинэ салгыы тупсарылынна. Ол эрээри үлэһиттэри экономическай үөрэхтээһиҥҥэ куолутугар эрэ сыһыаннаһыы өссө да туоратыллыбата, бу дьыалаҕа хаһаайыстыбаннай салайааччылар, специалистар эппиэтинэстэрэ кыайан үрдэтиллибэтэ. ССКП райкомун пропагандаҕа уонна агитацияҕа отдела маннайгы сүһүох уонна сыахтааҕы партийнай тэрилтэлэргэ көрдөбүлүн күүһүрдэрэ эрэйиллэр.

Билиҥҥи кэмҥэ үөрэнээччилэри үлэҕэ иитии боппуруоһа хаһааҥҥытааҕар даҕаны күүскэ турууоруллар. «Уопсай уонна профессиональнай үөрэх оскуолатын реформатын туһунан» ССКП КК бырайыага советскай оскуола үлэтин саҥа, үрдүк кэрдиискэ эрэ көтөҕүүнү көрөр. Онон сибээстээн үүнэр көлүөнэни үөрэтиигэ-иитиигэ оскуола, общественность уонна дьиэ-кэргэн биргэ үлэлээһиннэрин салгыы тупсарар эбээһинэстээх-пит. «Оскуолаҕа —бүттүүммүт кыһамньытын!» диэн Эрилик Эристиин аатынан совхоз уонна Диринг орто оскуолатын коллективтарын, Хоптоҕо сельсоветын исполкомун ыҥырыыларын сир ахсын киэҥник дьүүллээһинни уонна өйөөһүнү тэрийиэххэ.

Оройуоҥҥа итирикээһин, общественнай бэрээдэги кэһии, буруйу оҥоруу өссө да суох оҥоһулла иликтэр. Бу өттүнэн бадьаһыанньа ордук Бахсы, Кытаанах, Хайахсыт нэһилиэктэригэр мөлтөх. Оттон ол партийнай тэрилтэлэр политическайиитэр үлэни тупсараллары, бу дьыалаҕа профсоюзнай, комсомольскай, атын да общественнай тэрилтэлэр күүстэрин түмэ тардалларын эрэйэр. Эргэ олох хаалыннааннарын утары охсуһууга, правопорядогы бөҕөргөтүүгэ административнай органнар оруолларын салгыы үрдэтэр сорук турар.

ССКП Киин Комитетын олунньутааҕы (1984 с.) Пленума партийнай тэрилтэлэр бойобуой дьоҕурдарын, коммунистар авангарднай оруолларын үрдэтэри, партийнай-дэриэр, партийнай-политическай үлэ формаларын уонна ньымаларын байытан, тупсаран иһэри модьуйда. Сотору тааҕыта ССКП КК «Партияҕа отчуоттар уонна быыбардар сүрүн түмүктэрин уонна партийнай тэрилтэлэр соруктарын туһунан» уураахы ылынна. Саҥа көрдөбүлэргэ сөп түбэһиннэрэн партийнай тэрилтэлэр бэйэлэрин үлэлэрин сиһилии ырытан көрөн, итэҕэстэри сытыытык арыйар уонна олору түргэнник туоратар эбээһинэстээхтэр. Улахан болҕомто коммунистар критическэй этиилэрин олоххо киллэриигэ, уураахтар туолууларын тэрийиини уонна хонтуруоллааһыны тупсарыыга, партийнай уонна государственнай дьисси-плинэни салгыы бөҕөргөтүүгэ ууруллуохтаах.

Партийнай салалта стилин, государственнай аппарат үлэтин тупсарыы дьоһуннаах көрдөбүлүнэн партконнар, государственнай уонна хаһаайыстыбаннай органнар функцияларын чуолкайдык араарыы, хоһулаһан үлэлээһини туоратыы буолар. Бу өттүнэн биһиэхэ итэҕэстэр суох буолбатахтар. Чуолаан, парткомнар, партбюролар секретардара чопчу партийнай үлэнэн дьарыктанар оннугар хаһаайыстыбаннай дьаһалларынан сүпсүгүрүүлэрэ үгүс. Маннык практика ордук «Чурапчы» совхоз парткомун (секретарь Филиппов И. И.) үлэтигэр сыһыаннаах. Маны көннөрүөххэ.

Хаһаайыстыбаны партийнай салайыы диэн бу, туох ханнык иннинэ, хаһаайыстыбаны салайар дьонунан дьарыктанан буоларын умнар сатаммат. Парткомнар, партбюролар, партийнай тэрилтэлэр секретардара партийнай үлэ туттаах боппуруостарынан кадрдары сүүмэрдээһинэн, үөрэтиинэн уонна аттарын туруоруунан, кинилэр активностарын үрдэтиинэн, резервнай кадрдары бэлэмнээһининэн быһаччы дьарыктаныахтаахтар.

Биһиги партиябыт маассалары кытта ыкса сибээстээҕинэн ордук күүстээх. Ол да иһин ССКП КК олунньутааҕы Пленумугар рабочайдартан, үлэ иһинэн билэриттэн киирэр этиилэр истии, үлэ дьонун кытта сибээһи бүгүн хас биирдии коммунист-салайааччы саамай бастакы эбээһинэһэ, ис дууһатыттан дириҥник наадыйыыта буолара чорботуллан бэлиэтэннэ. Хомуйуох иһин, ити көрдөбүлү өйдөөбөт эбэтэр тутуспат салайааччылар биһиэхэ эмиэ баллар. Миэстэҕэ чааһтатык сылдьан үлэһит дьон сүбэтин туһанан дьаһайбат, олохтоох партийнай тэрилтэлэргэ тирэммэт, орто звено салайар кадрдарга, специалистарга ирдэбиллээхтик сыһыана турууорбат буолуу курдук бодоҥ итэҕэстэр «Чурапчы» совхоз директора таб. Михайлов Н. Г. үлэтин стилигэр баара ССКП райкомун бюротунан кытаанахтык сэмэлэннэ. Ити иһин бу коммунист кытаанах партийнай эппиэтинэскэ тардыллынна. Үлэһиттэртэн кирэр сурукатары, сигналлары, баарыстыы сүбэлэри, партийнай көрдөбүллэри кэмигэр учуоттаабат быһыы сорох атын салайар кадрдарга эмиэ баар. Бу холобур, олоҕу-дьаһаҕы хааччыйыы производственнай управлениетын директора коммунист таб. Наумов Н. М. үлэтигэр сыһыаннаах.

—Оройуон үгүс партийнай тэрилтэлэрэ быыбардаах партийнай активы кытта ситэтэ суох үлэлииллэр. Оттон ол партийнай үлэ далааһынын кыаратар, ... дьайыытын ... тэр. Бу итэҕэс туоратыллыах тустаах. Активка күннэтэ ... кирии, киии күүһүн салайар ... тыҥ туһаныы—партийнай үлэҕэ сүрүн көрдөбүл.

Партийнай уонна государственнай дьиссиплинэни бөҕөргөтүүгэ эмиэ элбэх үлэ ... лиирбит наада. Партийнай тэрилтэлэр ССКП Уставын ... һин, государственнай былааны, социалистическай эбээһинэстэрин толорбот ... биирдии түбэлтэтин ... коммунистартан, салайар ... дартан көрдөбүлү хаһааҥҥытааҕар ... даҕаны күүһүрдэр ... нэстээхтэр.

ССРС Верховнай Советын быыбара оройуон үлэһиттэрин партия ленинскэй Киин Комитетын, киниэ Политбюротун ла ыкса түмсүүлээхтэрин төгүл көрдөрдө. Партийнай тэрилтэлэр быыбардарынан ... баастээн үлэһиттэр политическай уонна производственнай өрө көтөҕүллүүлэрин, айар ... тивностарын салгыы сайыннарар. 1984 сыл былааннарын, пятилетка бүтүннүүтүн сорудахтарын ситиһиилээхтик толорор иһин социалистическай куоталаһыыны өссө киэҥник тэнитэр ... тыылаахтык тэнитэр ... нэстээхтэр.

Түмүктээн дакылаатчыт ... йуоннааҕы партийнай тэрилтэ ССКП XXVI съеһин, Киин Комитет олунньутааҕы (1984 с.) Пленумун уураахтарын ... киллэриигэ тыа сирин ... тэрин өссө күүскэ түмэ ... кинилэр айымньылаах ... һиннэрин салгыы сайыннаран ... диэн ССКП уобаластааҕы ...

Оройуоннааҕы партийнай тэрилтэ активын мунньаҕа

ТАБ. С. П. МАКАРОВ ДАКЫЛААТЫН ДЬҮҮЛЛЭҺИИ

Дакылааты дьүүллэһиигэ бастакынан тыл эппит ССКП райкомун чилиэнэ, «Мындаҕаайы» совхоз парткомун секретара И. И. Яковлев ССКП Киин Комитетын олунньутааҕы (1984 с.) Пленумугар. Пленумҥа таб. К. У. Черненко этиитигэр партия экономическай политикатын тутаах боппуруостарыгар принципиальнай ыйыылар, коммунистическай тутуу үгэһин хайысхаларыгар эппиэттээх соруктар туруоруллубуттарын совхоз рабочайдара, бары үлэһиттэрэ дириҥ астыныынан, истиҥ биһирэбилинэн көрсүбүттэрин бэлиэтээтэ. Итиниэхэ эппиэттээн, диэтэ кини, совхоз коллектива кыстык аасыыт ыйдарыгар үүтү уонна привеһи ылыы сорудахтарын аһары толорон иһэр, бастакы кварталлааҕы кирбиилэрин ылар кыахтаана. Итинтэн салгыы араатар халаата стилин түпсарыыга туһаайан ССКП райкомун тэрийэр отделын үлэһиттэрэ миэстэҕэ сэдэхтик сылдьыылларын, партийнай тэрилтэлэргэ ситэтэ суох көмөлөһөллөрүн критикалаата.

—Киин Комитет олунньутааҕы Пленумугар таб. К. У. Черненко политикаҕа утумнаах буолууну хаачтыйарга, ол аата ситиһиллибиккэ тирэҕирэн, ону айымньылаахтык байытан иннинэ диэки барар иһэргэ сорук туруорда,—диэн саҕалаата бэйэтин этиитин ССКП райкомун чилиэнэ, Карл Маркс аатынан совхоз директора Е. Е. Васильев. —Биһиги сири оҥоруу, сүөһүнү ууһатыы, капитальнай тутууну ыытыы курдук производство тутаах салааларыгар өссө да элбэх итэҕэстэрдээх үлэлиибит иһэбит. Ону туоратыыга, чуолаан, сир оҥоһуутун хаалыыттан таһаарыыга кэскиллээх быһаарыы сиэстэн үлэлээн эрэбит. Тыа хаһаайыстыбатын оро көтөҕүүгэ партия бүгүҥҥү үрдүк көрдөбүллэригэр эппиэттээн, совхоз коллектива кулун тутар 30 күнүгэр үүтү валовай ылыы уонна государствоҕа туттарыы, эти атыылааһын, кыһыны кыһааҥҥылаах түүлээҕи соҕотуопкалааһын уонна ыччат сүөһүнү төлөһүтүү сыл бастакы кварталынааҕы былааннарын толорбутун туһунан биһиги партия райкомугар, райсовет исполкомугар, агропромышленнай холбоһук советыгар рапордыыбыт.

—Биһиги Субуруускай аатынан совхозпут бары үлэһиттэрэ Коммунистическай партия уонна Советскай государство уһулуччулаах деятелэ таб. К. У. Черненко ССКП КК Генеральнай секретарынан талыллыбытын биир санаанан биһирииллэр, —диэтэ ССКП обкомун чилиэнигэр кандидат, итии совхоз бирикээдьирэ М. Д. Макарова. Араатар кини үлэлиир Болтоҥотугар пленум матырыйаалларын пропагандалааһын үчүгэйдик тэриллибитин, дьон олорор сиринэн политическай-итэр үлэ кохтоохтук ыытылларын, политическай уонна экономическай үөрэҕи тэрийиигэ болҕомто күүһүрдүллүбүтүн бэлиэтээн этэ. Кини салгыы сүөһү иитиитигэр партийнай араҥаны хаҥатар, коммунистар уонна комсомолецтар оруолларын үрдэтэр наадалааҕар тохтоото.

Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хадаардааҕы отделениетын партийнай тэрилтэтин секретара М. М. Мартьянов, тыа сирин үлэһиттэрэ партия Киин Комитетын олунньутааҕы Пленумугар уонна Москва куорат Куйбышевскай оройуонун быыбардааччыларын иннигэр ССКП КК Генеральнай секретара таб. К. У. Черненко программа буолар этиилэрин толору биһирээн көрсүбүттэрин эппиэттээн, партийнай тэрилтэ үлэ коллективтарыгар социалистическай куоталаһыы тэрээһинин түпсаран кыстык аасыыт ыйдарыгар үчүгэй түмүктэри ситиспиттэр—сүөһүттэр үүтү валовой ылыы, биир фуражнай ынахтан ыаһын, государствоҕа туттарыы, эти атыылааһын сорудахтарын аһары толорон иһэллэрин бэлиэтээтэ. Итинтэн салгыы кини оройуон шефтээх тэрилтэлэрэ совхозтарга от хомуурутган ураты хаһаайыстыбаннай үлэлэргэ көмөлөспөт буолбуттарын кириитикэлээтэ уонна бу улахан итэҕэһи туоратары модьуйда.

Чурапчытааҕы 13 №-дээх СПТУ коллектива тыа хаһаайыстыбатыгар идэлээх эдэр рабочай кадрдары бэлэмнээһиҥҥэ бэйэтин үлэтин балачча түпсаран эрэр, 1983 сыл түмүгүнэн республика профессиональнай-техническэй үөрэхтээһинин систематыгар социалистическай куоталаһыыга иннис миэстэҕэ тахсыста. Ол эрээри СПТУ ыччаттары үөрэххэ ылыы былаанын сыл ахсын толорбот. Билигин манна Чурапчы оройуонуттан баара-суоҕа 90-ча оҕо үөрэнэр. Итиниэхэ, Карл Маркс аатынан совхозтан ураты, бары хаһаайыстыбалар салайааччылара сирэй буруйдаахтар. Совхозтарга механизаторскай кадрдар тиийбэттэрин туһунан элбэх кэпсэтии буолар. Ол үрдүнэн итии адьалэргэ баралаах ыччаттары совхозтар дуогабардааһан үөрэттэриилэрэ адьаһын ситэтэ суох. Бу итиникитин хатыламмата наада. Ол туһунан актив мунньаҕар ССКП райкомун чилиэнигэр кандидат, итии училище директора М. М. Максимов этэ.

Сылаҥ сельсоветын исполкомун председателэ, «Чурапчы» совхоз сыахтааҕы партийнай тэрилтэтин секретара Б. П. Баишев бэйэтин этиитигэр совхозка кэнники сылларга специалистарга, орто звено кадрдарга көрдөбүл намтаабытын, ол производствоҕа биллэр кэстор өхсүүлаах буолбутун кириитикэлээтэ уонна бу итэҕэһи совхоз салалтата түргэнник туоратарыгар көмө наада буолбутун санатта. Кини итинтэн салгыы дьиссипилиинэни бөҕөргөтүүгэ, кадрдар туруоруллубут үлэлэригэр эппиэтинэстэрин үрдэтиигэ тохтоото.

«Якутсовхозстрой» холбоһук механизированнай колоннатын начальнига Д. Г. Батарин, кини салайар коллективын коммунистара, бары үлэһиттэрэ ССКП КК олунньутааҕы Пленумун ууравхтарын быһаччы салалтаҕа уонна толоруута ылымныттарын туһунан этэ эрээри, онон сибээстээн коллективы хаалыыттан таһаарыыга чопчу туох дьаһаллар ылыллан эрэллэрин иһитиннэрбэтэҕэ мунньах кыттыылаахтарын астыннарбата.

Мунньахха оройуон олохтоох Советтарын, хаһаайыстыбаннай уонна хаачыйар тэрилтэлэрин уталыбыллыбат соруктарыгар тохтоон ССКП райкомун бюротун чилиэнэ, райсовет исполкомун председателэ М. Е. Пермяков тыл этэ.

Партийнай актив мунньаҕа ССКП КК олунньутааҕы Пленумун түмүктэрин биир санаанан биһирээр уонна онтон үөскээн тахсар чопчу соруктары бэлиэтиир уураҕы ылынна.

Актив мунньаҕын үлэтигэр ССКП обкомун представителэ таб. Н. С. Николаев кыттыыны ылла.

Пятилетка маяктара

КЫРДЬЫК ДА КЭРЭХСЭНИЭХ ОПЫТ

«Чурапчы» совхоз Арылаахтааҕы отделениетыгар тыа хаһаайыстыбатын управлениетын тэрийиитинэн оройуон ыччат сүөһүнү төлөһүтээччилэрин семинар-сүбэ мунньаҕа буолла.

Ыалдьыттар ыччат сүөһүнү интенсивнайдык уотууга оройуонна бастакынан ылсыбыт Н. Н. Демьянов элбэх сыллаах опытын сиһилии билсиститтэр. Кинилэр кини үөрэниэҕэ элбэх. Өссө маннык түһэнэри тохтууҥ баҕарыллар.

Н. Н. Демьянов республикаҕа ыччат сүөһүнү төлөһүтүүгэ маастардара П. Епифанова, И. Стручков, Г. Филиппов, О. Исаков, И. Апросимов сылтарыгар олоҕуран ыччат сүөһүнү 12—15 ыйыгар диэри интенсивнай уотууга туруоран, бастакы сылыгар совхозка 19 тыһ. солк., иккис сылыгар 38 тыһ. солк. чистай барыһы киллэрбитэ. Ол курдук, 1981—1982 сс. кыстыкка тохсуньуга, олунньуга, кулун тутарга тэрээбут 40 оҕус ньирэйи уотан 32-тин, иккис кыстыкка биир ититтэ бороосконуу көрөн-харайан кулун тутарга 38-һын холку уойуулааһынан туттарбыта. Туттарыллыбыт хас биирдии бороосху орто ыйааһына 335 кг тэҥнэстэ. Ол аата 221-дии кг төлөһүппүтэ.

Николай Николаевич наука уонна бастыҥ опыт ситиһиилэрин олохтоох усулуобуйаны кытары таба дьүөрэлиир. Холобур, ньирэйдээх сайыҥҥы оттугар хааһыны сиргэ үөрэтэр, күһүнүн мэччирэҥҥэ уһуннук туһанар. Онон кыстыкка үчүгэй туруктаах киирбит бороосколар улаатыылара кэбүччү, эрэ-дэхси буолар. Аасыыт алта ыйга хас биирдии бороосхута 155-тии кг толоһуйдэ, орто ыйааһына 304 кг тэҥнэстэ. Николай Николаевич бороосколарын государствоҕа муус устар бастакы декадатыгар туттара сууттанар.

Бороосколар билигин

күннэ 1 тонна курдук комбикорма, кырбаммыт от уонна солому буккаастыы коорҕобэну сииллэр. Ябатыр биирдии тобоҕо 5-тии кг от, 3-түү кг комбикорма, 1-дии кг АВМ тиһэр. Кини бороосхуну биирдиилээн бобуллубатын биһирээр. Хайаа ааһыылларыттан, тоһо кэмнэлларыттан көрөн биллэрэр. Хаһыаттарга, брошюраларга, сурунааалларга бэчээттэнэр бастыҥнар сүөһүнү уотуу опыттарын сэҥээрэн ааҕар, үлэтигэр туһанарга кыһанар.

Николай Николаевич үлэ режимин кытаанахтык тутуһууну сүрүн көрдөбүл оҥорор. Үлэ, үгэс курдук, сарсыарда 5 чаастан саҕаланар, киэһэ 8 чааска түмүктэнэр. Манна күннэ от үс, уу икки уонна комбикорма, от маныкатэхэниигэ үс тоҕул бэриллэр.

Семинар-сүбэ мунньах кыттыылаахтара, чулуу сүөһүһүт опытын сиһилии билсиһэн баран, 1985 сыл бастакы уонна иккис кварталларыгар туттарыллар анаан совхозтар отделениеларын ахсын биирдии үлэһиккэ 40-тан итэҕэһэ суох бороосхуну, эбэтэр 1983—1984 сс. кыстыкка төрөөбүт ньирэй 10 бытыһыманы, интенсивнай уотууга туруорарга, 20 бытыһыманнарын 50 бырыһыан, 80 бырыһыан, 35 бырыһыаннаах сибидбакаҕа туттарарга сомсуыһы туруорунан тарҕастылар.

М. КИРИЛЛИН,
тыа хаһаайыстыбатын управлениетын кылаабынай зоотехнига.

Снимокка: Н. Демьянов «иитиллээччитин» кытта.

Сааскы ыһыыга бэлэмнэниини бэрэбиэркэлиибит

Карл Маркс аатынан совхоз Одьулууннааҕы отделениета аасыыт сылга гектартан 3,3 эрэ центнер үүнүүнү хомуйбута, биир центнер бурдук бэйэҕэ туттар сыанатa үрдүк—14 солк. буолла.

—Быйыл 957 гектарга ыһыыны ыытыахтаахпыт. Билиҥҥи туругунан 1500 гектарга, ол иһигэр 360 гектардаах бааһынаҕа, хаары тиртэрдибит. Орга ...... уну киллэрии сүннүүнэн бүттэ. Бу күннэргэ чааһынай хааллартан балбааҕы тиэйиини саҕалаатыбыт,—диир отделение агронома Е. Е. Окорокова.

Үүнүүнү ылыы үрдүк кыадыкалаах сиэмэттэн сыҕаланар. Одьулуу ниар аасыыт сыл балаҕан ыйын үчүгэй хааччыстыбалаах элбэх сиэмэ бурдугу ... сонцалистическай эбэһээтэлиствбэни .... Ол эрээри былааннаах «сиэмэ» өссө да аҕалыга илик, бурдугу хааастааһын саҥа саҕаламмыт. Сиэмэни ыраастыыр СМ-4 массыыналара ... 5 бастайааннай үлэһит аналлаах эрэгэри тэримнэр бынэн.

Наҕылыйымыахха

Бурдугу ыраастыыр «ЛЬ-20 агрегат үлэлэтиллэхтээҕи, кыалларыах. Ыһыы үлэтин курдук былдьаһыыктаах, кыһас болдьохтоох үлэҕэ техникэ таһаарыллаахтын, саахала суох үлэлээһиҥҥэ үлэлээн оруоллаах. Отделение ыһыыга туһаныллыахтаах 5 тракторы, 2 агрегаты хаачтыыр сарапанар, бу-луктар, каток сүнньүнэн бэлэмнэр. Быз селлка ороһуонугар площадкаҕа таһаарыллыбыттар эрээри, элбэх чаастара, чуолаан семяпроводтара, итэҕэстэр. К-701 курдук модун күүстээх тракторларга холбонор ыараахан дискалар суохтар. Саҥа щильниктар көрдөбүлгэ эппиэттээбэттэр. Оттон ол хорутуу хааһыастыбатыгар быһаарар оруоллаах.

«Сельхозхимия» холбоһук манна 100 гектардаах бааһынаны халимиэстиир дуогабары ... Ол эрээри, ... орорботоо ... бурдугу быстаах буолбуттара. Уолэстигэ бурдугу тарҕатыы хааччыстыбата эмиэ молтох. Быйыл бу итэҕэс хатыламмата наада.

Бааһына 8 км кэриҥэ усталаах бүтэйиигэр капитальнай оремуон ыытыллыахтаах. Буолаары турар коммунистическай субуотуньукка манна сэбэтуопкалаан миэстэтигэр киллэрэргэ суоттаналлар.

—Бааһына сирэ 30 квадратнай километр кэриҥинэн кыараабытын чөлүгэр түһэрдибит, сааскы хорутуу үлэтигэр болдьоммутун уурабыт, 20 см курдук дириҥэттэрэххит, наар биир хайысханан хоруттараннар бааһына дол..... ..... ылабыт, —диир агроном.

Сааскы ыһыы чугаһаан иһэр. Онон манна рабочай былаан саҥа оҥоһулла эрэ сатыыр.

Рейдэбэй биригээдэ:
В. МАКАРОВ,
тыа хаһаайыстыбатын управлениетын кылаабынай агрономун э. т.
М. МИХАЙЛОВА,
хаһыат анал. корр.

Олоххо—активнай позицияны!

ЭДЭР ЫАЛ ХОЛОБУРА

Тамара Тихоновна уонна Савелий Егорович Капитоновтар—Үрэх Күөрэ эдэр ыалларыттан биирдэстэрэ. Иккиэн сүөһү иитиитигэр үлэлииллэр. Савелий Егорович кыһыҥҥы фермаҕа фуражирдыыр, сайын оттуур. Былырыын Бабаҕаҕа киирэн хонноохтоохтук оттоон бүтүн Сабаһанан бириэмийэлэммитэ. Тамара, ахсыс кылааһы бүтэрээт, осеменатордар курстарыгар үөрэммитэ. 1975—1976 сыллардааҕха сиэмэлээбит ынахтарын туһааннаахтарынан 92, 91 бырыһыан уулааннаран оройуоҥҥа бастаабыта. Тыа хаһаайыстыбатын министерствота бастыҥ үлэһиккэ «Запорожец» автомашина фондатын биэрбитэ. «Бастыҥ осеменатор» диэн аат ылыыга конкурс ыһыытыллааҕа быйыл ударнай ыйдаҕа, сорудаҕын 130 бырыһыан толорон, Карл Маркс аатынан совхозка куоталаһыы кыайыылаахынан тахсыбыта.

Капитоновтар түөрт оҕолоохтор, кыралара Люда биирин саҥа туолла. Ол үрдүнэн кэргэттиилэр хапнык да общественнай үлэттэн туора турбаттар. Тамара Тихоновна кэбүлээбиниэн быйыл Үрэх Күөрэҕэ икки агитэона тэриллэн үлэлиир, элбэх кэрэхсэбиллээх дьаһаллар ыытыллыахтаах. Онуоха барыларыгар кини бэйэтэ саамай актыннай кыттааччы: гастрольга да сылдьыбар, күрэхтэһиилэргэ да маннат. Сельсовет депутатын быһыытынан элбэх эмиэ үгүс өрүттээх үлэни ыытыһар. Өссө очнай-заочнай оскуола онус кылааһыгар ситиһиилээхтик үөрэнэр. Онно барытыгар кэргэнэ Савелий Егорович күүс-көмө буолар. Улахааннара Гоша, маҥнайгы кылаас үөрэнээччитэ, бэйэтин кыраларын таһынаан кыракый балыстарын көрөр-харайар.

Кистэл буолбатах, сорох биирдии-иккилии оҕолоох эдэр ыаллар, дьиэлэригэр табыллыбат аатыран, общественнай нагрузкалары толорортон куотуна сатааччылар. Оттон баҕалаах, дьулуурдаах буоллахха, итии Капитоновтар курдук, олоххо мэлдьи активнай позициялаах буолуохха толору сөп.

Г. КОЛЕСОВ.

Комментатор колонкалара ◆

УТАРСЫЫЛАР «УОПСАЙ РЫНОКТАРА»

«Толору мэнньуруттаа-нын» Арбаа Германия «Нойе Рур Цайтунг» ха-һыата Европатааҕы сооб-щество советын Брюсселга буолан ааспыт сессия-тын итинник быһаарда. Сытыы [illegible] «Уопсай рынок» уон дойдуларын государ-стволарын уонна прави-тельстволарын баһылык-тара [illegible] политиканы [illegible] Уһулуйбут сытыы хапсыһыылар ор-дук «Саҥа проблема» [illegible] Англия ЭЭС бюджетыгар [illegible] Англия премьер-министрэ М. Тэтчер, — модьуйуута [illegible] сообщество кассатыгар ту-ту килларии суох буо-лан [illegible] позициятын ту-тута. Ирландия премьер-министрэ Г. Фитцдже-ральд [illegible] дойдутугар [illegible] сарбыйар [illegible] «хаса быраҕан» [illegible].

Сессия кыттыылаахтара [illegible] ЭЭС [illegible] түмүгэр [illegible] тиийбит буолба-батахтар. Бу ЭЭС [illegible] кэрсүһүүлэрэ.

Брюсселга экономичес-кай, финансовай уонна [illegible] быһаарбыт утарсыы-лар дэлби тэбиилэрэ ар-[illegible] кытаанаһыгар

[illegible] «уопсай рынок» [illegible] ЭЭС-кэ [illegible] 1984 сыл [illegible] «Уопсай рынокка» [illegible] 12,8 [illegible] 11,5 [illegible] ЭЭС-кэ [illegible] 400 [illegible] 8,1 [illegible]

ЭЭС-кэ утарсыылар [illegible] Вашингтон администрациятын [illegible] ЭЭС [illegible] Франция президенэ Ф. Миттеран. Ырыынак «Уопсай рынок» уус-тук механизмнара хара-сахааныылар, оттон хааһы-ната дьиһинэн куһааннах.

Р. СЕРЕБРЕННИКОВ,
ССТА ыраттаачччыта.

Бу күннэргэ биһиги оройуоммутугар П. А. Ойуу-нускай аатынан Саха го-сударственнай драматичес-кай театрын гастрольнай бөлөҕө мааҕылытыыра.

Айар коллективи эдэр иһаанка Егор Неймохов «Хапсыһыы» диэн сэһээ-нин В. Фомин туруорбут инсценировкатын уонна баһаар норуотун билии-лээх суруйааччыта Мус-тай Карим «Сатыы эра саадар киһи» диэн пье-сатын көрдөрдө.

Оройуон киһилэргэ Саха АССР үтүөлээх артиһа Н. П. Попов уонна артист А. Н. Николаев культура дьиэтигэр уонна көрөөч-чүлэргэ сыыта көрүстүлэр.

Н. М. Решетников аатынан Чурапчытааҕы на-роднай театр режиссера Г. М. Заболоцкая мал-ыыттарга бэйэтин кол-лективын үлэтин, оловун туһунан кылгастык билии-ниннэрдэ.

Эһиил кулун тутар 28 күнүгэр биһиги театр-быт 60 сааһын туолар,— диэн сэһэллаата бэйэтин этиитин Н. П. Попов.—Бу күннэргэ театр коллектива үс бөлөҕүнэн республика үсүгэр гастрольга сылдьар. Киһилэр репертуарлары-гар—«Харах уута», «Өйдө-һүү» уонна П. А. Ойуу-нускай айымньыларынан таһаллан оҥоһуллубут «Ус саха торуоҕар» диэн

ЫАЛДЬЫТТАРБЫТ—АРТИСТАР

дьуһуйуу. Театрга билигин барыта 50 артист үлэ-лиир.

Итинтэн саастыы артист А. Н. Николаев театр ар-тистарын туһунан кэпсээ-тэ.— Анатолий Павлович Илья Сибиирдээ-бастаан Илия Культура институтун, Щепкин аатынан театральнай студияны бүтэрэн 1974 сыллаахтан бу театрга үлэлиир. Кэ-ринэн нааҕыйар киһини В. Яковлев «Өрүстэр көрбүө-лэр» романынан туруо-руллубут инсценировкатта «Ини-үһүттэр», Н. Гоголев «Ини уу туһунэн» диэн драма-тическай айымньытыгар армянин Ашот, о. д. а. образтарынан билиннэр. Артист икки сыл ыытыл-лыбыт Сибиирги баһы-лаһыы иһин конкурска Саха драматическай теа-тра Хабаровскай куоракка баран Чингиз Айтматов «Хамба кыыс кытылым» диэн айымньытын туруо-руутун туһунан кэпсээнэ бигэрдтомтону тарта.

— Театр артистарын 95—96 бырыһыана аналлаах үрдүк үөрэхтээхтэр. Били-тин үрдүк үөрэхха сыл-даачылар бэйэлэ бүтэ-рэн кэлиэхтэхтэр. Оччоҕо кэллектив хаһыат баһарар таһымнаах айымньыны тү-рүрар кыахтаныаҕа. Би-

һиэхэ сыл ахсын кэлэр сэбийтан ырытар критик-тэр улаханнык комеле-сор киирэллэр,—диэн Анатолий Павлович.

Кэпсээнэ «Хапсыһыы» туһа барда. Көрөөччүлэр В. Фомин сэһээнтэн А. До-бос образын—эдэр ки-һиэхэ олоххо уустук суолун бобулларга бэлҕомтотун ту-арыйарга бэйэһиигэр. Киһи олоҕор киин волята. Киһи олоҕор киин волята, ... туллалыыр эй-ииччилээнтэ, ... сабыдыала улахан гэ ... артистар оҕуоллаахтарын кэрөөччүгэ тиһиҥнээтик ооньоотулар.

— Толя Доҕоорон «түһүүтэ» сэһэн бастакы аһарыгар ситиһиилээхтик көрдөрүллүбүт. Оттон ки-ни олоххо таба суолу тү-тубуута, миэстэтин бу-тубуута ситэтэ суох бэрил-лэбит,—диэтэ киинимэммит библиотека директора Г. П. Карпова.—Киһи бү-гүннүүтэ балачча оруп-пахтык арыллыбыт буол-лаҕына, көрөр суолга ту-лаһына көрдөрүл-лүбэтэх.

Артур Доргуев (артист А. Николаев) дэлэйдик, үп-харчы, күүдү мал-сал үрдүгэр таралыйан оло-рор. Оттон Гриша Бусхаа-топ умсугуйар дьарыгар үрдүгү ситиһэр бигэ сыал-лаах. Артур чиэһинэй дьон хараҕар таба [illegible] баһа, салгынаах күлдүк, муҥнуурдаах батан олорор. [illegible] олоххо саҥа [illegible] кини, суддуос [illegible] олоҕу дириҥник [illegible] дуу, бэйэтин кыаҕа [illegible] ааҕыллаан көрө илик киһи. Киһи күүстэ [illegible] костар сабыдыала [illegible] тэргээнин бэрэгэр. Оччоҕо Гришаҕа буол-ка. Артурга бэрииа [illegible] толкуй үөскүүр. [illegible] дааҕаны, [illegible] даҕаны бэйэтэ [illegible] ойдуон сөп.

Артур албын-[illegible] майгытын, ааҕалаах үтээнкэргэ бэрт буол-тыырын артист [illegible] нап-хаптарыпан, [illegible] суох миниһигэс [illegible] көрөөччүгэ үчүгэй тиэрдэр, киһиэхэ [illegible] үөскэтэр.

Толя Доҕоорон [illegible] пэй, кэнэ киһи эрээри [illegible] лэс, дэбдэн сөбүс [illegible] ааҕыылаах артист Гера[illegible] Васильев эмиэ итэҕэ[illegible] ааэхтик аһыйда.

«Хапсыһыы» киһиэ ордук эдэр ыччакка [illegible] иаалары үөскэтэр, [illegible] күөрү даҕаны, кэпсээни даҕаны таһаарыыга [illegible] т-ох туруоруу эбит [illegible] түмүккэ кэлиэххэ сөп.

М. МИХАЙЛОВА.

КАЗАХСКАЙ ССР. Пав-лодарскай уобалас «Путь Ильича» совхоһугар ума-тык-оҕунуох матырыйаал-ларын автоматизированнай базалара үлэҕэ киирдэ. Ҥрут илиинэн заправка-лыырга сүтэр нефть боро-дуукталарын кэмчилээ-һиигэ ол улахаһынык ко-молоһуо. Мотуор арыыла-рын ыскылаата сир анны-гар баар.

Снимокка: заправочнай базаҕа автомобиллары уонна тракторлары заправкалааһын.

ССТА фотохрониката.

— Спорт —

ЧАҔЫЛХАЙ СИТИҺИИЛЭР

Братскай куоракка «Урожай» ДСО спорт-смеиннарын оҕуһуна [illegible] га уолаттарга уонна кыр-гыттарга Россияҕа ба-тыыр иһин күрэхтэһиин-рэ буолан ааста.

Онно биһиги республи-кабыт чиэһин 12 киһи-тэн састааннаах (ол иһи-гэр биһиги оройуоммут-туттан 2 охчут) хамаанда көмүскээтэ.

Оҕо спортивнай оскуо-латын тренерэ спорт маастара Марианна Сер-геева М-10 эрчиллиитин (70 м, 60 м, 50 м, 30 м дис-танцияларга ытыы) [illegible] лоруута 30-тан таһ[illegible] спортсмены, ол иһин уонтан тахса спорт [illegible] тардарын, кэнниттэн [illegible] лартаан эрэллээхтик [illegible] таата. Интернат-оскуола X кылааһын үөрэнээччи-тэ Саша Попов [illegible] чэ спортсмены [illegible] бырыйан кыайыылаа-нан таҕыста. Уопсай [illegible] мүккэ Марианна 12[illegible] Александр 1200 очко хомуйдулар.

Спортсменнарбыт [illegible] устар 3—8 күннэригэр Узбекистаҥҥа ыытыл-[illegible] «Урожай» ДСО Кан[illegible] ветын чемпионатыгар Рос-сия чиэһин көмүскүү эрчиллэ сылдьаллар.

Н. ФЕДОР[illegible]

Көрдөөһүннэр, булуулар

Саха уонна йако— тус-туһунан биис-уустар

Саха, йако уонна якут диэн этнонимнар тустарыгар үс үйэ тухары элбэх учуонайдар, үөрэхтээхтэр санааларын суруйбуттара. Сахалар нуучча-лыы якут диэн ааттара эбэтэр иһэ этнонимнартан төрүт-тээбитин билиигэ киин даҕаны саарбаҕалааабат. Бэйэбит норуот быһыы-тынан ааныт саха. Ол гынан баран эбэтэр биһигини тоҕо яка, йако диэн ааттыыллар буолаллара учуонайдары, үөрэхтээхтэ-ри үгүстүк мөккүһүннэ-рэр. Саха, йако этноним-нар тустарынан киһилэр оҥорбуттар гипотезалара элбэхтэр. Олору кытта сиһилии билсиһиннэрин бу ыстатыйа үһаан-ка-ны хааларыгар тиэрдиэн сон. Гипотезалар бары кэриэтэ биир сүрүн ис хоһоонноохтор: саха уон-на йако—биир биис-уу-һуя, биир омук икки араас ааттара буолаллар диэн.

Итэ уоһэ ахтыллыбыт этнонимическай бала-һыанньаны сорох оттугэн саарбаҕалыыраммын туһунан аҕаҕачылары кытта са-нааларбын үллэстэбин.

Учуонайдар бигэргэтэл-лэринэн, сахалар исто-рияларыгар, материаль-най культураларыгар, фольклордарыгар, реле-гияларыгар икки сүрүн историко - этнографичес-кай араҕа баара костор. Өбүгэлэр Орто Лена эҥэр-дэригэр кэһээн кэлиилэрэ уонна олохсуйуулара ик-ки сүрүн историческай этаптааҕын туһунан ака-демик А. П. Окладников түмүк оҥорбуттаах. («Ис-тория Якутской АССР», т. I. М. Л. 1955. стр. 365). Археологтар чуолкайдаа-быттарынан, «кыра дьиэ-лэр» уонна «кырыйс отох-тор» материальнай куль-тураларга аасыыт үйэлэргэ Саха сиригэр баар буолла сылдьыбыттар. Сахалар ооокайлуур уонна аакай-дыыр говордаахтыт бары-бытыгар биллэр. XVII-XIX үйэлэрдээҕи рели-гиябытыгар үрүҥ итэҕэл баар буолла сылдьыбыт үһүйээнин уонна оҥу кыт-та тэҥҥэ хара итэҕэл кийэгинин торҕамыытын туһунан учуонайдар эмиэ кэпсиллэр. Фольклорнай матырыйааллар сэһэр-гиилэриннэн, былыргыта икки легендарнай өбүгэ-лээхпит үһү: Эллэй-боо-тур уонна Омоҕой-баай. Үөһээ ахтыллыбыт чахчы-лартан тэттэн салгыы сабаҕалаатахха, Орто Ле-на эҥэрдэриннээҕи элбэх биис-уустар нууччалар киирэхтэрин иннинээҕи историяларыгар сүрүн-нүүр, баһылаамыр-көҥүлүүр оруоллаах хаһаах эрэ ик-кис бөдөҥ биис-ууһа баар буола сылдьыбытын ту-һунан саҥа сиэрдээхтик үөскүүр. Баҕар, ити ик-ки историческай араҕа сүрүн этнонимнарын чах-чыгын саха уонна йа-ко буолаайаллар?

Саха дьит этимологиятын туһунаан балачча итэҕэ-йиилээх гипотезаны кэн-ниги кэмиэ үгүстэр XIX үйэтээҕи бурят учуонайа Доржи Банзаров таайбы-тын аҕаллар. Киһи саха тылын бастакы граммати-катын авторыгар акаде-мик О. Н. Бетлингкэ йако диэн сахалар быыргы монголлуу ааттара этэ диэн сабаҕалааһынын оҥор-бут. Д. Банзаров гипотеза-тын кэлин профессор Е. И. Убрятова лингвистическай өттүнэн бигэргэппит: бы-лыргы түрктүү й дорҕоо-нунан саҕаланар тыллар сахатыыллыларыгар С дор-ҕоонунан солбуллаллар эбит. Холобур, йок—суох, йир—сир, йака—саха («Ис-следования по синтаксису якутского языка», т. I. М. Л. 1950. стр. 243-245).

Йако уонна саха этно-нимнар тустарынан И. И. Майков, А. Е. Кулаков-скай, А. К. Сивцев, Н. П. Боравков, М. А. Черосов, Х. Дондуков уо. д. а. су-руйбуттара. Киһилэр ба-ра нууччалыы «якут», эбэтэр «йако», саха-лыы «саха» ааттар биир этническай, фонетическай салгыстэхтэрин туһунан бигэргэтэллэр.

Дьиҥинэн, эбэтэр уонна сахалар даҕаны ха-лан эрэ сахалары йако-лартан, йаколары сахалар-тан арааран кэпсииллэрэ. Итин оттугэн Г. В. Ксено-фонтов 1921 сыллаахха Арҕаа Хаҥаласка суруй-бут сэһээн интэриһиинэй туһунаах: «Сыновья Эл-лэя, породнившись с яку-тами, стали притеснять тунгусов. Последние про-меж себя говорили: Раньше с якутами мы жили мирно и в добром согла-сии, а эти бродяги-при-шельцы—порочные и злые люди» («Эллэйада» М. 1977. стр. 57). Сэһээнгэ эбэтэр Эллэй-боотур дьоно-рун сахалартан арааран «туспа биис-ууһунан кэп-сииллэрэ костор. Баҕар, ити «бродяги-пришельцы» диэн Эллэй-боотур дьонноро йакаларбыт буо-лаайаллар?

Итини тэҥэ Татаар-Тай-ма, сөбүруутан айаннаан-ньһаа, уолугар Эллэй-боо-турга сахалары, бэйэлэ-ригэр араран, атын омук быһыытынан быһаа-рара костор: «В низовьях этой речки живут дикие якуты («уравнхай саха») тоже люди, имеющие ды-хание и душу» (Там же…… стр. 18).

Өлүөхүмэ оройуонугар Токо нэһилиэгин эбэтэр-лэрэ сахалартан төрүттээх сэй уустарын «сахалат-кар». Йаколартан төрүт-тээхтэри «йаколаткар» диэн араараллара (А. В. Романова и А. Н. Мыреева. «Фольклор эвенков Якутии». Л. 1971. стр. 10-11)

А. К. Сивцев эбэтэр «саха», «сака», ол аата сиэ-сэй диэн ойдобуллээх тэр-миннэри «саха» этнонимы кытта удьуордаан суруй-буттаах («О. Н. Бетлинг и его труд о языке яку-тов». Якутск. 1973. стр. 181).

Г. М. Васильев суруйа-рынан, 1794, 1859 уонна 1897 сыллардаахха Булуҥ уокуругар, 1920 сыллаах-ха Витим, Токо уонна Ча-ра өрүстэр салааларыгар Бкупт кыол тулатынан Ехэ, Джокут диэн ааттаах йако дэнэр эбэтэр аҕа уустара бааллара үһү («Эвенки». Л. 1969. стр. 268). Олохсуйан хаалбыт сайдыбулбутүнэн, йаколар сахалар эрээри, XVII—XIX үйэлэргэ диэри Булуҥ сахаларын ортолоругар олороллор, тоҕо йако аат-тарын умнубатылар? Бу түбэлтэҕэ йаколар, былыр-гыттан сахалартан атын биис-уустара буолаллар. Эбэтэр киниэхэ да бараннаат төрүт этнонимнарын ыһыктыбатах буолуохта-рын сөп.

В. ЕРМОЛАЕВ.
(Бүтүүтэ бэчээттэнии).

Редактор
А. Е. ЧИЧИГИНАРО[illegible]

Таптыыр оҕом, [illegible] раанкыт, убайбыт [illegible] махпыт

КИРИЛЛИН Кир[illegible]
Николаевич

эдэр сааһыгар [illegible] бэрэныттан [illegible] дириҥник курут[illegible] туран, бокуоннуу [illegible] билсэрыстарыгар, [illegible] төрүтгэр иһитиннэр[illegible]

Аҕата, эдьиийэ, убайдара, быраата, [illegible] та, аймахтара.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700. Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—21-395, отделлар—21-495, уопсай 21-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 54907. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 печ. [illegible]
[illegible] 37